

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Straat of studie: een nieuwe generatie jonge Marokkanen

Korf, D.J.

Publication date

2009

Document Version

Final published version

Published in

Diverse kwesties: liber amicorum prof. dr. Frank Bovenkerk

License

Other

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Korf, D. J. (2009). Straat of studie: een nieuwe generatie jonge Marokkanen. In C. Brants, & S. van der Poel (Eds.), *Diverse kwesties: liber amicorum prof. dr. Frank Bovenkerk* (pp. 141-150). (Pompe reeks; No. 56). Boom Juridische uitgevers.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Straat of studie: een nieuwe generatie jonge Marokkanen

Dirk J. Korf

De tweede helft van het voetbalseizoen 2008-2009 begint mooi voor trainer Louis van Gaal. Zijn Alkmaarse club AZ staat bovenaan in de eredivisie van het Nederlandse voetbal en met Mounir el Hamdaoui beschikt hij over de topscorer. El Hamdaoui is niet de enige Nederlandse jongen van Marokkaanse afkomst in het betaald voetbal. Sterker nog: het worden er steeds meer. Hun aantal verdubbelde tussen 2001 en 2006 van 18 naar 36 en staat tegen het einde van 2008 al op 44.¹

Ook op hogescholen en universiteiten zijn jonge Nederlanders van Marokkaanse origine in opmars. In tien jaar tijd verdubbelde het percentage Marokkanen tussen achttien en twintig jaar dat in Nederland staat ingeschreven als eerstejaarsstudent in het voltijds hoger onderwijs. Tussen 1996 en 2005 steeg de instroom in het hoger beroepsonderwijs (hbo) van ruim tien procent naar ruim een kwart, en aan de universiteit van bijna vijf naar bijna acht procent (Herweijer, 2006). Anders dan meestal gedacht wordt, is de instroom van Marokkaanse meisjes en Marokkaanse jongens in het hoger onderwijs vrijwel gelijk (Gijsberts & Dagevos, 2005).

Deze cijfers intrigeren des te meer daar jonge Marokkanen in de Nederlandse media vooral in beeld komen bij negatieve zaken als criminaliteit en radicalisering (Buijs et al., 2006; Harchaoui & Huinder, 2003). Inderdaad, jonge Marokkanen scoren hoog in de misdaadstatistieken – althans de jongens, voor Marokkaanse meisjes zijn de cijfers veel lager. Van de Marokkaanse jongens van rond de twintig jaar komt jaarlijks bijna een kwart in aanraking met de politie (Blom et al., 2005). Dat is ongeveer evenveel als er Marokkaanse jongens zijn die studeren.

Dit roept de vraag op of sprake is van een tweedeling bij de Marokkaanse jeugd in Nederland, met aan de ene kant criminele jongeren en aan de andere kant brave studenten. Of hebben Marokkaanse wetsovertreders en studenten wellicht vergelijkbare achtergronden, maar gaan ze daar heel verschillend mee om?

Twintig Marokkaanse studenten

Criminologen hebben de laatste decennia veelvuldig onderzoek gedaan naar delinquente Marokkaanse jongeren in Nederland (voor een overzicht, zie:

¹ *De Volkskrant*, 8 november 2008.

Driessen et al., 2002; De Jong, 2007). In de rijke traditie van Frank Bovenkerk sloegen wij een andere weg in, en richtten we de blik op een andere groep: Marokkaanse studenten. Uiteraard met een kwalitatieve insteek. Samen met de (inmiddels afgestudeerde) rechtenstudent Smaël Ettalhaoui en antropologe Karin Wesselink hielden we uitgebreide interviews met twintig studenten uit het hoger onderwijs in Amsterdam (hbo en universiteit): acht jongens en twaalf meisjes van Marokkaanse afkomst; en evenveel hbo-ers als universitaire studenten.² Om een, in kwalitatieve zin, zo representatief mogelijk beeld te krijgen, gingen we op zoek naar een heterogeen samengestelde groep. De eerste tien studenten hadden een paar maanden eerder meegedaan aan een enquête onder circa 250 Marokkaanse, Turkse en Surinaamse studenten (Korf et al., 2007). Uit de Marokkaanse studenten die toen zeiden dat ze benaderd mochten worden voor een uitgebreider interview, maakten we een zo willekeurig mogelijke selectie. Met de overige tien lieten we ons in contact brengen door die eerste tien te vragen om een ‘most distant friend’. Dat is een methode die Lilian Rubin (1976) introduceerde in kwalitatief onderzoek om te vermijden dat teveel respondenten uit een te beperkte kring worden ondervraagd.

Onder een ‘most distant friend’ verstaan we ‘iemand uit je eigen netwerk die tegelijkertijd het verst van je af staat en die duidelijk van je verschilt’. Deze verschillen zien we onder andere terug in de kleding van de geïnterviewden, hoewel zij daar niet op zijn geselecteerd. Van baggy jeans tot nette pantalon bij de jongens. En van wijd vallende bloesjes en sluiers tot sexy spaghetti-bandjes bij de meisjes. De grootste overeenkomst tussen alle twintig is dat hun ouders in Marokko zijn geboren. Zelf zijn ze in Nederland geboren of op jonge leeftijd in het kader van gezinshereniging naar Nederland gekomen. Allemaal noemen zij zich moslim.

School en studie

In groep acht van de basisschool, waar de kiem wordt gelegd voor het verdere studieverloop, is meer dan de helft van de latere studenten te laag ingeschat. Achteraf zijn ze daar verongelijkt over, maar destijds lieten ze zich niet ontmoedigen. Integendeel. Vaak gesteund door hun ouders, die geloofden in het kunnen van hun dochters en zonen, begonnen ze aan nét een niveau hoger dan hun leerkrachten op de basisschool voor ogen hadden. Hoewel hun niveau lager werd ingeschat, komen ze tamelijk geruisloos door hun middelbare schooltijd heen. Ze behalen zelfs vaak het diploma van een niveau hoger dan waarop ze de middelbare school begonnen. Uiteindelijk is de helft via een omweg van ‘stapelen’ (van mavo naar mbo; van havo naar vwo; of zelfs van mavo, via havo naar vwo) op de hbo of universiteit terechtgekomen.

Niet studeren was simpelweg geen optie. Dit had verschillende redenen en met stip bovenaan staat de pressie vanuit hun ouders. Vader profileerde zich als

2 Deze bijdrage is een bewerking van enkele thema's uit het onderzoek, waarin met name meer aandacht wordt geschonken aan de gezinsachtergrond en de schoolcarrière (Wesselink, Korf & Ettalhaoui, 2007).

streng doch betrokken, moeder bleef meer op de achtergrond, trad door haar geringe kennis van de Nederlandse taal minder naar buiten, maar stimuleerde thuis ook wel degelijk om je best te doen op school. Dat was niet zozeer in de zin van meedenken over strategische keuzes of het opbouwen van een goede cv, maar meer in het telkens hameren op het belang te studeren. Maar je moet ook zelf willen, want de studenten kennen genoeg andere Marokkaanse jongeren die zich laten ontmoedigen. Hetzij door docenten, berichten in de media of de moeilijkheden bij het vinden van een baan of stage.

‘Ze denken dat het voor hen te moeilijk is. Terwijl: als ze gewoon hun best doen, kan iedereen het halen. Dat hun leraren hun een beetje kleineren of zo. Dat gebeurde bij mij in de klas ook wel. Niet tegen mij persoonlijk, maar ik heb wel gezien dat iemand die een paar keer dezelfde vraag stelt, dat die leraar dan een beetje boos wordt en zegt: “Wat doe je hier als je het nu nog niet begrijpt”. Dat heeft wel een negatieve invloed op die jongen. Die denkt dan: “Ik hoor hier niet”. Er zijn ook wel leerlingen van de mavo die tegen me zeiden: “Je hebt toch niets aan je diploma. Je blijft een Marokkaan”’ (Rachid, 23 jaar).³

Een kloof ontstaat

Ook al studeren ze, de geïnterviewden weten wel wat op straat gebeurt en wat in hun buurt loos is. De meesten kennen wel jongeren die zich met criminaliteit bezighouden. Vooral de jongens creëren met opzet een kloof tussen zichzelf en (Marokkaanse) leeftijdgenoten die een slechte invloed zouden kunnen hebben.

‘Ik deed havo. Dat was afschrikwekkend in de buurt. Iedereen deed mavo of lager. Ik was de enige. De Marokkaanse jongeren in de buurt keken wel tegen mij op, maar natuurlijk ben ik ook een loser. Zeker wel, in hun ogen. In die tijd ontstond er ook een breuk met de buurtjongeren en nu heb ik een slechte band met ze. Ik zonder me van ze af. Ik groet en loop door. Op een gegeven moment waren er een stuk of vijf Marokkaanse jongens bij gekomen. Tot op de dag van vandaag zitten ze samen en ik niet. Als ik weet dat ze ergens zijn, ben ik daar niet. Eén heeft mbo gedaan, de rest is tijdens de middelbare school afgehaakt. Wat voor werk ze doen? (zucht) Ik ben er niet trots op. Eén van hen werkt, de rest zie ik af en toe in een mooie auto rijden. Ze zijn ook wel eens opgepakt, ja. Het is wel eens verleidelijk geweest om hetzelfde pad te kiezen als die jongens. Maar mijn ouders hebben een heel grote rol gespeeld om me daar vanaf te houden’ (Achmed, 24 jaar).

Hun strengere opvoeding is volgens de studenten het grootste verschil met andere Marokkaanse gezinnen waarin de kinderen niet zijn gaan studeren. Daarnaast vinden ze materiële zaken minder belangrijk dan veel van hun Marokkaanse leeftijdgenoten. Het gros dankt hun studentenstatus niet aan hun hogere intelligentie, maar aan karakter en doorzettingsvermogen.

Niet dat ze vanuit thuis inhoudelijk worden gesteund, maar hun ouders, broers en zussen staan er wel achter dat zij studeren. Vaak zeggen die: ‘Werken kan altijd nog’. En dat is ook de mening van de studenten zelf, ook al werken ze bijna zonder uitzondering naast hun studie. Alles bij elkaar genomen is in de

3 Omwille van de anonimiteit hebben de geïnterviewden een fictieve naam gekregen.

gezinnen waar de geïnterviewden zijn opgegroeid de helft van de kinderen gaan studeren – en daarnaast hebben sommige respondenten broertjes/zusjes die daar nu nog te jong voor zijn. Slechts zes van de twintig zijn (op dit moment) de enige in het gezin op het hbo of universiteit. Alleen bij Tamy (22 jaar) en Nora (19 jaar) is dat logisch: zij zijn de eerstgeborenen.

Voor de studenten zelf lijkt het wel alsof elk diploma op hoog niveau (financiële) zekerheid voor de toekomst genereert. Dat is niet gekoppeld aan specifieke studierichtingen. Hoewel iedereen erkent dat ‘kennis vergaren’ één van de basisbeginselen van de islam is, speelt hun religieuze achtergrond geen grote rol in hun studiekeuze of studiericarière. Wel hebben ze de neiging en drang zichzelf positief te profileren als tegenreactie op de Marokkaanse leeftijdgenoten die er een potje van maken en bijdragen aan negatieve beeldvorming.

Naast hun studie hebben ze meestal een bijbaan en een paar werken als vrijwilliger in jongerencentra of zijn betrokken bij projecten – vooral gericht op jongeren van de eigen culturele groep of religie. De meisjes gaan weliswaar over het algemeen niet naar clubs of cafés en ook de jongens lijken het heftige stappen wel achter de rug te hebben. Maar ze gaan nog wel uit, naar feestjes, en ook naar discussies en debatten, vooral als die over de islam of over het Midden-Oosten gaan. Hoewel ze vooral vrienden hebben die óf dezelfde studie doen óf met wie ze dezelfde etniciteit delen, valt op dat ze in hun uitgaansleven het liefst naar plekken gaan waar een etnisch gemengd publiek komt. Het gros gaat ook niet graag naar Marokkaanse feesten. Dat vinden ze een verkapte huwelijksmarkt en met trouwen zijn ze nog niet bezig.

Criminaliteit

Indien de landelijke cijfers over criminaliteit onder Marokkaanse jongeren ook zouden gelden voor Marokkaanse studenten, dan zouden ten minste een paar mannelijke studenten als dader bekend moeten zijn bij de politie. Als we de vraag naar criminaliteit voorzichtig formuleren en spreken van ‘in aanraking komen met politie en justitie’, krijgen we inderdaad bevestigende antwoorden. Twee studenten vinden het een hilarische vraag en zeggen trots dat zij een broer hebben die zelf agent is. Anderen vertellen dat ze wel eens aangifte hebben gedaan van diefstal of als getuige zijn gehoord. Toch zijn er ook twee jongens die zelf als dader in beeld kwamen, maar één werd in de kraag gevat toen hij met vrienden kattenkwaad uithaalde langs de rails. Helemaal blanco zijn de studenten dus niet allemaal, maar niemand heeft een serieus strafblad.

Wat krijgen we te horen als we vragen een boekje open te doen over hoe het zit bij broers (en zussen) en andere familieleden? Dan blijkt er wel meer aan de hand te zijn. Ook nu gaat het vooral om kwajongensstreken. Zo kwam bij Sihem (23 jaar) de politie aan de deur omdat haar broertje een gestolen fiets had gekocht. Volgens haar vond haar broertje dat ‘hartstikke cool’, maar was hun moeder ‘helemaal over de rooie’. Een broer van Nasr (21 jaar) werd een keer voorgeleid omdat hij tijdens een vechtpartij iemand zó had verwond dat hij

schadevergoeding moest betalen en Sadik (26 jaar en afkomstig uit een gezin van negen met zeven zonen) vertelt:

‘Mijn broertje is een keer gepakt bij joyriden, een andere broer heeft een keer wat dingen gestolen uit een tuin, weer een andere broer heeft een keer een heftig ongeluk veroorzaakt. Ik weet het nog goed, het was ramadan, maar daar deed hij niet aan en hij had flink geblowd, ging rijden en toen kwam er een auto van links of rechts ... Weer een andere keer stond de politie om zes uur ’s ochtends voor de deur met de mededeling: “Uw zoon zit bij ons in de cel”. Ik weet niet eens meer precies wat hij gedaan had. Ik geloof dat hij flink gedronken had op een schoolfeest en volgens mij is er toen iets mis gegaan. Hij had iemand geslagen, of zo’ (Sadik, 26 jaar).

Drie van de twintig studenten (Latifa, Aïcha en Mohammed) hebben een of meer oudere of jongere broers die kunnen worden betiteld als ‘grote criminelen’. Het is geen toeval dat juist deze drie vertellen dat ze in hun studiekeuze beïnvloed zijn door het criminele gedrag van familieleden. Latifa (24 jaar) en Mohammed (21 jaar) willen daarom advocaat worden, Aïcha (27 jaar) begon met een studie maatschappelijk werk en doet nu cultureel maatschappelijke vorming omdat ze ‘heeft gezien wat er allemaal fout kan gaan’. Dan is er ook nog Hanan (21 jaar): een achterneef van haar is regelmatig voor diefstal en tasjesroof opgepakt en uiteindelijk om het leven gekomen tijdens een achtervolging door de politie.

Bij de broer van Latifa is het ’t meest de spuigaten uitgelopen. Hij liet haar vroeger pilletjes zien en een vuurwapen, en zit nu aan de cocaïne. Hoewel de jongere broertjes van Aïcha (de meest praktiserende moslima van de onderzochte groep) ook genoeg op hun kerfstok hebben.

‘Ze kwamen terecht in vechtpartijen, maar ze pakten ook vaak iets van elkaar af. Dus dan was iemand gewoon z’n brommer kwijt. Of de laptop. De één heeft ook vastgezet. Toen hij berecht was, hij was zeventien jaar, had ik daar ook helemaal geen problemen mee. De familie maakte er zo’n drama van, ik vond gewoon: eigen schuld. Toen heeft hij twee jaar gezeten’ (Aïcha, 27 jaar).

Alle twintig studenten kennen persoonlijk jongens die in contact zijn geweest met politie en justitie. Als het al niet hun eigen broers zijn, dan wel neven of de buurjongen. Mohammed (22 jaar) zegt zelfs dat hij op een gegeven moment de enige in de buurt was die niet vast zat. Ook zijn broers ontkwamen er niet aan. Vrijwel automatisch komt het onderwerp in de interviews op waarom iemand van het rechte pad afraakt. De scenario’s lopen uiteen, maar meestal zit het volgens de studenten in een klein hoekje: softes ouders, verkeerde vrienden, snel geld willen verdienen en van het één komt het ander. De meisjes vertellen dat het vooral ook komt door jointjes roken en het nieuwste mobieltje willen hebben – behalve Latifa (24 jaar) want die steekt er zelf ook graag één op. Sommige jongens blowen zelf ook wel eens en omdat het bij henzelf niet direct tot verloedering heeft geleid, hoeft dat volgens hen bij anderen ook niet zo te zijn.

Aïcha (27 jaar) herinnert zich dat het bij haar broertjes is begonnen na de dood van hun moeder. Dat was toen zij nog op de basisschool zaten. Ze gingen rondhangen, kwamen in contact met verkeerde jongens, ‘hoewel de ene broer zelf een verkeerde jongen was’ en op een gegeven moment deden ze alleen nog waar ze zelf zin in hadden. Vader was zijn invloed helemaal kwijt. Aïcha vertelt

dat ze ook met Jeugdzorg te maken hebben gehad, maar daar wilde haar vader niets mee van doen hebben.

Crimineel gedrag beschouwen de studenten als ‘besmettelijk’. Vandaar ook dat er gezinnen zijn waarin meerdere zonen de fout ingaan. Overigens vinden ze allemaal – en terecht, want dat wijzen de statistieken duidelijk uit – dat dit meer een aangelegenheid is van de jongens dan van de meisjes. Marokkaanse meisjes worden hoe dan ook al kort gehouden.

Toch blijft het dan de vraag waarom de studenten, en dan vooral de jongens, niet zijn meegesleept. In hun ogen hebben ze dat te danken aan hun ouders die hun handel en wandel goed in de gaten hielden. Volgens Mohammed (22 jaar) wil zijn moeder nog steeds van A tot Z weten waar hij is. Zijn ouders hebben hem heel beschermd opgevoed en zijn moeder zei ook altijd dat ze niet wilde dat hij werd zoals zijn oudere broer. Nasr (21 jaar) vindt dat meer Marokkaanse ouders de hand in eigen boezem zouden moeten steken.

‘Ik denk dat het fout nummer één is om te denken: “Dát doet mijn kind niet”. Vooral als je ouders zeggen: “dat doet mijn kind nooit”, dan wordt de pakkans natuurlijk ook veel kleiner. Mijn ouders zaten er altijd best wel dicht boven op. Met wie we omgingen, hoe laat we thuis kwamen enzo. Mijn vader zou het bijvoorbeeld nooit accepteren als je op 16-jarige leeftijd met Nikes binnen zou komen. Dan zou er bij mijn vader wel een belletje gaan rinkelen. Dat gebeurt ook bij heel veel andere Marokkaanse ouders, maar die doen daar verder niets aan. En dan gaat het van kwaad tot erger. Sommige ouders hebben het meegenomen naar Nederland dat opvoeding in Marokko niet alleen bij ouders ligt, maar ook op school. Dat verwachten ze in Nederland dan ook. Realiseren zich niet ... zeggen ze: “School doet niks” (Nasr, 21 jaar).

Maar als hun eigen ouders het zo goed hebben aangepakt, hoe komt het dan dat er ook studenten tussen zitten die wel broers hebben die bezig zijn (geweest) met criminaliteit? En dat sommige studenten zelf ook al eens zijn gearresteerd? Het antwoord van de studenten is tweërlei. Enerzijds hebben hun ouders hen, gewaarschuwd door ervaringen met andere kinderen, dubbel achter de voden gezeten. Anderzijds leggen ze de verantwoordelijkheid bij henzelf.

Rolmodellen en de juiste vrienden

Alle twintig studenten hebben rolmodellen, maar die komen niet zo vaak uit de media: die creëren vooral een negatief stereotype van Marokkaanse leeftijdgenoten. Daar zetten de studenten zich tegen af. Broers of neven op het verkeerde pad gelden ook als negatieve rolmodellen, die geen navolging verdienen. Broers en zussen die gestudeerd hebben, zien ze wel als voorbeeldfiguren. Op de middelbare school weten ze het te waarderen als een docent blijk geeft van inlevingsvermogen in hun leefwereld en worden ze gestimuleerd door leraren die met hartstocht voor de klas staan.

Jongeren worden sterk beïnvloed door leeftijdgenoten (peers). Daarom wordt wel gesproken van peer pressure: vrienden zetten je onder druk om net te doen als zij. Dat is een wat eenzijdige en ook verouderde visie op hoe jonge mensen elkaar beïnvloeden. Tegenwoordig spreken we in de sociale wetenschappen dan

ook eerder van peer invloed (Weerman, 2003). Die kan de vorm aannemen van elkaar onder druk zetten (peer pressure), maar in plaats van die passief te ondergaan, kunnen jongeren ook hun eigen vrienden uitzoeken (peer selectie). Onze studenten kiezen hun vrienden selectief, vanuit een focus op 'goed'. Vrienden moeten je steunen in je schoolcarrière en hun neus moet dezelfde richting opstaan. Deze peer selectie begint al tijdens de middelbare schoolleeftijd waar een verschuiving optreedt van bevriend zijn met de kinderen uit de buurt naar doelbewust vriendschappen aangaan met klasgenoten die net zo serieus zijn of waar ze iets van kunnen opsteken. Ze trekken zich dan ook zo min mogelijk aan van ongemotiveerde medeleerlingen en houden zich verre van 'foute' leeftijdgenoten, want zij zijn er van overtuigd dat slechte vrienden misschien wel de belangrijkste oorzaak van crimineel gedrag zijn.

Door de selectief gekozen leeftijdgenoten waar zij mee omgaan, is sprake van positieve peer invloed waardoor ze zich gestimuleerd voelen tijdens hun studie en die hen bemoedigt door te zetten. Ze houden vol omdat collega-studenten dat ook doen – en vice versa.

Bindingen en kansen

Een duidelijk verschil tussen de studenten en hun Marokkaanse leeftijdgenoten buiten het hoger onderwijs of met een criminele carrière, zijn de sociale bindingen. Sterke bindingen met je ouders, de school en andere sociale instituties weerhouden jongeren van deviant gedrag, zo is de kerngedachte van de criminologische theorie van de sociale bindingen (Gottfredson & Hirschi, 1990). Als het ware hier tegenover staat de theorie die het deviante gedrag van jongeren verklaart vanuit hun ongelijke kansen. Criminaliteit en drugsverslaving bij Marokkanen in Nederland zijn op die manier verklaard vanuit de slechte kansenstructuur en sociale risico's (Van Gelder, 1988). De studenten hebben daar echter net zo goed mee te maken als de jongeren die níet zijn gaan studeren; ze zijn immers in dezelfde buurten opgegroeid, hebben ook laagopgeleide migrantenouders en komen uit een identieke sociaal-economische klasse.

Het verschil zit 'm in de eerste plaats in de oplettende en aanmoedigende ouders en broers en zussen die het goede voorbeeld geven. De opvoeding van de studenten werd (en wordt) gekenmerkt door discipline en zowel de meisjes als jongens werden (en worden) korter gehouden dan de gemiddelde Marokkaanse leeftijdgenoot die ze op straat zien. Hun jeugd speelde zich dan ook niet af in het publieke domein, maar binnen de vier muren van het ouderlijke huis. Vader zat ze achter de vodden om hun huiswerk te maken, moeder drukte haar kinderen vooral op het hart dat een studie zorgt voor financiële onafhankelijkheid en bijzonder is dat juist vader vaak naar ouderavonden op de basisschool ging. Vooral dat laatste blijkt een groot verschil met andere Marokkaanse kinderen.

Oudere broers en zussen drukken hun stempel doordat zij het pad al hebben geëffend en onze studenten daardoor anders opgroeien, net als dat hun jongere broertjes en zusjes merkbaar anders worden opgevoed. Die mogen bijvoorbeeld meer en krijgen meer inhoudelijke begeleiding bij hun schoolcarrière. Er is dus

duidelijk sprake van een dynamische opvoeding. Die oudere broers en zussen legden de lat op een bepaald niveau en ouders wilden in élk geval niet dat zoon- of dochterlief lager zou presteren dan zij. De – vaak onuitgesproken, maar niet minder hooggespannen – verwachtingen van ouders en broers of zussen zijn een stok achter de deur voor de studenten. Ze zijn hun ouders iets verschuldigd: die zijn immers onder andere in Nederland blijven wonen om hén goede scholingsmogelijkheden, en dus een goede toekomst te bieden. Dan kun je er met goed fatsoen niet met de pet naar gooien.

De straat en naar college

De geïnterviewde Marokkaanse studenten creëren actief een kloof tussen ondeugende klasgenoten op de middelbare school, ‘foute’ Marokkaanse leeftijdgenoten in de buurt en criminele broers en neven. Op dit punt zijn er intrigerende overeenkomsten met wat Whyte (1943) in de jaren veertig ontdekte in zijn klassieke studie *Street corner society*. Whyte woonde tijdens zijn onderzoek in een buurt met veel Italiaanse immigranten in de Amerikaanse stad Boston. Hij zag dat een deel van de jongens zich op de straat bleef oriënteren (*corner boys*), terwijl een ander deel hun toekomst zocht in een opleiding (*college boys*).

Gedrag van jongeren is vooral geleerd gedrag, of dit nu braaf is of crimineel, zo luidt het uitgangspunt van de theorie van differentiële associatie (Sutherland, 1947; Akers, 1998). Ten onrechte wordt dit ook wel de ‘slechte vrienden theorie’ genoemd. Inderdaad, volgens de theorie leer je gedrag vooral van ouders en vrienden, maar je maakt wel zelf keuzes op basis van wat mag en niet mag in jouw omgeving.

Geen van de studenten keert zich af van zijn/haar ouders, net zo min als dat zij zich er druk over maken dat door het opleidingsverschil een (intellectuele) verwijdering zou kunnen ontstaan. Deze generatie Marokkanen is immers van jongs af aan gewend dat ze meer weten dan hun ouders en dat ze moeten helpen bij het invullen van formulieren. Differentiële associatie betekent in dit geval niet dat de studenten afstand nemen van hun eigen etnische groep, hoewel het wel opvallend is dat de meesten tijdens het uitgaan het liefst níet naar gelegenheden gaan waar alleen Marokkanen komen. Soms niet omdat daar ruzie van komt, soms omdat die plekken als huwelijksmarkt worden beleefd. Toch is geen sprake van volledig gescheiden werelden, maar ze houden zich het liefst verre van de Marokkaan die zorgt voor het stigma in de media. En zij zoeken hun eigen vrienden uit. Hier versterken differentiële associatie en peer selectie elkaar.

Studeren als uitstel

Dan zijn er nog enkele codes waar de studenten zich (nog) niet door laten leiden. Volgens henzelf is het onder Marokkanen belangrijk te laten zien wat je bezit en zijn grote auto's, de nieuwste mobieltjes en merkkleding statussymbolen. Hun eigen zucht naar dit soort dingen weten ze te bedwingen, ook omdat ze vol vertrouwen zijn dat hun diploma automatisch inhoudt dat ze zich dat later

zonder problemen zullen kunnen veroorloven. Het is dus niet dat ze minder materialistisch zijn dan hun Marokkaanse leeftijdgenoten, hoewel ze dat wel vaak te berde brengen. Dit blijkt uit hun tijdrovende bijbaantjes. Bovendien is financiële zekerheid één van de belangrijkste redenen om te gaan studeren. Wat niet vreemd is, aangezien ze uit de lagere economische klassen komen en hun ouders naar Nederland trokken om daaraan te ontkomen. Dit is typisch een voorbeeld dat we kennen vanuit de Amerikaanse literatuur: kinderen van immigranten willen (en komen) in de nieuwe samenleving vaak een treetje hoger op de maatschappelijke ladder dan hun ouders (Portes & Rumbout, 1996). De studenten kunnen de zucht naar materiële spullen uitstellen, in tegenstelling tot de Marokkaanse jongeren, vooral de jongens, die niet studeren en die voor het snelle grote geld gaan.

Het studentenleven bevalt ze nog wel en hoewel de omschrijving 'ontsnappen' wellicht te sterk is, het komt deze Marokkaanse studenten, en dan met name de meisjes, wel heel goed uit om af en toe even hun thuis te kunnen verlaten. Zowel het studeren als een bijbaan is een manier om onder leeftijdgenoten te komen en het 'gezellig' te hebben. Zolang ze in de collegebanken zitten, hoeven met name de meisjes, maar ook de jongens, nog niet aan trouwen te denken. Sterker nog: hun ouders zouden het verbieden.

Een blik in de toekomst

Typerend is ten slotte dat de huidige Marokkaanse studenten in Nederland zich losmaken van het collectieve denken dat traditioneel kenmerkend is in Marokko. Weliswaar met behoud van culturele codes en allerm minst om hun ouders tegen zich in het harnas te jagen, maken met name de meisjes soms onorthodoxe keuzes. Ze breken met aloude verwachtingspatronen. Dit krijgen ze zonder familiebreuk voor elkaar omdat zij hun ouders met argumenten kunnen overtuigen dat iets nuttig is voor hun persoonlijke ontwikkeling. Buitelaar (2007) stelt dan ook terecht dat we bij jonge Marokkanen niet moeten spreken van een leven *tussen* twee culturen, maar van een leven *in* verschillende culturen. De studenten laveren slim en strategisch tussen de normen en waarden van hun ouders en eigen toekomstperspectieven.

Nu al studeert de helft van de kinderen uit de twintig gezinnen waar de geïnterviewden deel van uitmaken. En dat zullen er alleen maar meer worden, want bijna allemaal hebben ze jongere broertjes of zusjes. Aangezien zij hun oudere broers en zussen in het hoger onderwijs als een sterke stimulans om te gaan studeren noemen, is de kans groot dat zijzelf voor hun jongere gezinsleden net zo'n belangrijke voorbeeldfunctie (gaan) vervullen.

De geïnterviewde studenten zijn geen individuele buitenbeentjes, ze zijn allemaal kinderen van arbeidsmigranten uit Marokko. Hun vaders zijn veelal laaggeschoold en de moeders in de meeste gevallen analfabeet. Deze studenten van Marokkaanse komaf zijn met een flinke inhaalslag bezig en ze vertonen veel overeenkomsten met niet-Marokkaanse studenten. Uitzonderingen daargelaten geldt zowel voor de jongens als de meisjes dat studiepunten scoren het belang-

rijkste is, ze al snel tevreden zijn als het cijfer maar een voldoende is, échte passie voor studeren ontbreekt en in de praktijk hun bijbaan veel tijd opslokt.

Hoewel de geïnterviewde studenten lang niet allemaal pionieren binnen hun gezin, staan ze wel op de springplank naar een nieuwe middenklasse: die van de hoger opgeleide jonge Marokkanen in Nederland. Ongetwijfeld zullen zij na hun afstuderen, op zoek naar een baan op hun niveau, de nodige beren op hun weg aantreffen. En of ze daadwerkelijk op hoge posities terecht komen, zal de tijd leren. Zeker is dat ze niet allemaal zullen spelen in de eredivisie van het Nederlandse voetbal.

Literatuur

- Akers, R.L. (1998), *Social learning and social structure. A general theory of crime and deviance*, Boston: Northeastern University Press.
- Blom, M., J. Oudhof, R.V. Bijl & B.F.M. Bakker (2005), *Verdacht van criminaliteit. Allochtonen en autochtonen nader bekeken*, Den Haag: CBS/WODC.
- Buitelaar, M. (red.) (2007), *Uit en thuis in Marokko; antropologische schetsen*, Amsterdam: Bulaaq.
- Buijs, F.J., F. Demant & A. Hamdy (2006), *Strijders van eigen bodem. Radicale en democratische moslims in Nederland*, Amsterdam: University Press.
- Driessen, F.M.H.M., B.G.M. Völker, H.M. op den Kamp, A.M.C. Roest & R.J.M. Molenaar (2002), *Zeg me wie je vrienden zijn. Allochtone jongeren en criminaliteit*, Zeist: Kerkebosch.
- Gelder, P.J. van & J.H. Sijtsma (1988), *Horse, coke en kansen. Sociale risico's en kansen onder Surinaamse en Marokkaanse harddruggebruikers in Amsterdam. II Marokkaanse harddruggebruikers*, Amsterdam: Selecta Offset.
- Gijsberts, M. & J. Dagevos (2005), *De positie van allochtone vrouwen, Jaarrapport integratie 2005*, Den Haag: SCP/WODC/CBS, 166-188.
- Gottfredson, M.R. & T. Hirschi (1990), *A general theory of crime*, Stanford, CA: Stanford University Press.
- Harchaoui, S. & C. Huinder (red.) (2003), *Stigma: Marokkaan!* Utrecht: Forum.
- Herweijer, L. (2006), *Op weg naar een hoger onderwijsdiploma, Investeren in vermogen. Sociaal en Cultureel Rapport 2006*, Den Haag: SCP, 21-51.
- Jong, J.D. de (2007), *Kapot moeilijk. Een etnografisch onderzoek naar opvallend delinquent groepsgedrag van 'Marokkaanse' jongens*, Amsterdam: Aksant.
- Korf, D.J., B. Yeşilgöz, T. Nabben & M. Wouters (2007), *Van vasten tot feesten. Leefstijl, acceptatie en participatie van jonge moslims*, Utrecht/Rotterdam: Forum/Ger Guijs.
- Portes, A. & G. Rumbout (1996), *Immigrant America. A portrait*, Berkeley: University of California Press.
- Rubin, L. (1976), *Worlds of Pain: Life in the Working-Class Family*, New York: Basic Books.
- Sutherland, E.H. (1947), *Principles of Criminology*, Philadelphia: Lippincott.
- Weerman, F. (2003), *Crimineel gedrag en criminele leeftijdsgenoten. Over de interpretatie van een bekend verband*, *Tijdschrift voor Criminologie* 45 (1), 2-16.
- Wesselink, K., D.J. Korf & S. Ettalhaoui (2007), *Stapelen en doorpakken. Marokkaanse studenten in Amsterdam*, Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- Whyte, W.F. (1943), *Street corner society. The social structure of an Italian slum*, Chicago: University of Chicago Press.